

GENÇ MÜTEFEKKİRLER DERGİSİ

JOURNAL OF YOUNG INTELLECTUALS

e-ISSN: 2718-000X

Yıl: 4, Cilt: 4, Sayı: 3

Aralık-2023

MAKALE BİLGİLERİ

Nahda Teşkilatı, Temsilcileri ve Fikri Yapısı

Ennahda Organization, Representatives and Intellectual Structure

YAZAR

Sait KARADEMİR

MEB, YL Öğrencisi

Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

karademirsait1996@gmail.com

Orcid: 0000-0002-9801-3242

Yayın Bilgisi

Yayın Türü: Araştırma Makalesi

Makale Geliş Tarihi: 10.11.2023

Makale Kabul Tarihi: 13.12.2023

Sayfa Aralığı: 817-828

ÖZET

Bilinmektedir ki Fransız ihtilaliyle birlikte birçok ülkede milliyetçilik akımı ve batı kültürünün etkisi görülmeye başlanmıştır. Bu çalışmada Osmanlı Devleti'nden ayrıldıktan sonra Fransız sömürsü sonucu Batı kültürünün etkisinde kalan Tunus'un benliğini koruması ve İslami düşüncenin daha rahat uygulanabilir sağlanması için Raşid el-Gannuşi ve Abdul Fettah el-Muru gibi şahsiyetlerin belli mücadeleler sonucu kurdukları Nahda Teşkilatını, onun temsilcilerini ve fikri yapısı hakkında bilgi vereceğiz. Nahda tüm bu kültürel yozlaşmaya karşı bir uyanış hareketi olarak kendini ifade etmiştir. Kur'an-ı Kerim ve sünnet öncülüğünde toplumu uyanık tutmayı hedeflemiştir. Temsilcileri bu uğurda sürgünler yemiş, hapisler de yatmışlardır. Tüm bunlara rağmen onların mücadelesi sonucu başarılarını ele alıp ifade edeceğiz.

Anahtar Kelimeler: Nahda, Raşid el- Gannuşi, İslam, Teşkilat, Abdul Fettah el-Muru

ABSTRACT

It is known that with the French Revolution, the nationalism movement and the influence of western culture began to be seen in many countries. In this study, we will give information about the Nahda Organization, its representatives and its intellectual structure, which was established by personalities such as Rashid al-Ghannouchi and Abdul Fattah al-Muru as a result of certain struggles in order to protect the identity of Tunisia, which was under the influence of Western culture as a result of French exploitation after leaving the Ottoman Empire, and to ensure that Islamic thought can be applied more easily. Nahda expressed itself as an awakening movement against all this cultural degeneration. It aimed to keep the society awake under the leadership of the Holy Quran and Sunnah. Its representatives suffered exile and imprisonment for this cause. Despite all this, we will discuss and express their successes as a result of their struggle.

Keywords: Nahda, Rashid al-Ghannouchi, Islam, Organization, Abdul Fattah al-Muru

GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nin zayıflamasıyla birlikte bazı İslam toprakları Osmanlı'dan ayrılmış ve bir çoğu da sömürge haline getirilmiştir. Bunlardan birisi de Tunus'tur. Tunus, Barbaros Hayrettin Paşa'nın Osmanlı'ya bağlanmasıyla 1534 yılında Osmanlıya katılmıştır (Şensoy, 2019). Ancak Osmanlı Devleti'nin gerileme dönemine girmesiyle 1881 yılında Fransa bölgeyi işgal etmiş ve Tunus, Fransız sömürgesi haline gelmiştir (Okumuş, 2015: 16-20 akt. Gökçen, 2015). Bu sömürgeye karşı Tunus Vatan Hareketi gibi bir çok hareket ortaya çıksa da Tunus direnişte ilk aşamada başarılı olamamış ve uzun yıllar sömürge altında kalmıştır (Gökçen, 2015). Milletler varlıklarını sürdürebilmeleri için işgal ve sömürgelere karşı bağımsızlık kazanana kadar mücadele etmektedirler. Bu sayede takvim 1955 yılını gösterdiğinde Habib Burgiba ve arkadaşlarının mücadelesi neticesinde Tunus, bağımsızlığını kazanmıştır. Burgiba'nın daha sonraları sosyalist bir yönetim ve ömür boyu başkan olacağına dair kanunları çıkarması neticesinde buna muhalefet olarak dönemin başbakanı ZeynelAbidin bin Ali'nin dikkatini çekmiş ve yapılan devrim sonucunda Bin Ali, başkan olmuştur (Gökçen, 2015). Zamanla işsizliğin artmasıyla beraber Bin Ali, halkın tepkisini çekmiştir (Erişim 1). Nitekim işsizliğin artması ve ekonominin bozulması tüm devletlerde halkın tepkisine ve devrimlere yol açmaktadır. İşte bu sıralarda demokratikleşme ve işsizliğin ortadan kaldırılması vaadiyle ılımlı İslam Hareketi olan Nahda Teşkilatı, yönetime geçmiştir. Biz de bu çalışmada Nahda Teşkilatı'nın kuruluşu ve tarihini, temsilcilerini ve fikri at yapısını göz önüne sererek hareketin Tunus'a katkılarını ele alacağız.

TARİHSEL OLARAK NAHDA HAREKETİ

Nahda sözcüğü, kelime olarak uyanış demektir. Bu hareket Tunus'ta Fransızların yaptığı yozlaşmaya ve islamî uygulamalardan uzaklaşmaya, milletin batı kültürü karşısında aslını unutmaya karşı oluşan bir islamî uyanış hareketidir. Harekete ömrünü adanmış Mustafa b. Halima'nın Batı kültürünün çatışma barındırdığını söyleyerek Nahda Teşkilatı için "Bu bilinçli bir uyanıştır." demiştir (Gökçen, 2015). Nahda, ayağa kalkış, kalkınma, ilerleme, canlanma, sıçrama anlamlarına da gelmektedir. (Güneş, 2015) Bu Hareket ülkenin sömürü ve Batı medeniyetine karşı bir ayağa kalkış, onların etkisinden sıçrayarak yeni bir kalkınma, yeni bir canlanma hareketi olarak görülmektedir. En-Nahda Hareketi ilk olarak 1969 yılında Kur'an-ı Kerim'i Koruma Derneği olarak faaliyetlerine başlamış ve varoluş

mücadelesini gizli olarak sürdürmüştür (Maktuf, 2013: 47 akt.Gökçen, 2015).Bu yönüyle İslam Tarihi'nde Daru'l Erkam'a benzemektedir. Nitekim orada da ilk Müslümanlar gizlice toplanmışlardır. Kur'an-ı Kerim'i Koruma Derneği olarak kurulması ilk başta hükümetin dikkatini çekmese de daha sonraları fikri yapıları ortaya çıkınca dernek kapatılmış olup 1972-1979 yılları arasında İslam Cemaati Hareketi anlamına gelen Cemaat-i İslamiye Hareketi ismini alarak varlığını devam ettirmiştir. 1979-1989 yılları arasında ise İslam'a Yöneliş Hareketi anlamına gelen İtticah-ı İslam Hareketi adını almıştır (Özkoç, 2016).En sonda da 1989 yılından itibaren Nahda ismini almıştır (Gökçen, 2015).Bu grub, ülkede demokrasinin ikame edilmesi, sosyal, siyasal ve iktisadi şartların yaşanılabilir düzeye çıkartılması ve gündelik yaşamda dinin daha fazla yer alması gerektiğini savunarak bir araya gelmiştir (Erişim 2). Müslüman bir milletin bir harekete en çok destek vereceği noktalar ülkenin ekonomisinin düzeltilmesi ve İslam'ın günlük hayatta kullanılabilirliğinin yaygınlaştırılması yaygın bir rol oynamaktadır. Görüldüğü üzere kurulduğundan itibaren bir çok kez ismini değiştirerek varlığını sürdürmeye çalışması çektiği ızdırapları da gözler önüne sermektedir. Şimdi kısaca bu isimlerle anıldığı dönemler üzerinde duracağız.

1967'de İsrail'in Arap devletlerini yenmesi sonucunda Araplar arasında milliyetçilik zayıflama göstermiş olup buna karşılık İslami söylemler ve düşünceler yükselmeye başlanmıştı. Arabistan'ın önderliğinde yapılan kongreye ise Tunus Zeytuni Camisinden Ahmed bin Milad'ın en güvendiği öğrencilerinden olan Abdulfettah Muru katılmıştır (Alani, 2008:50-52 akt.Gökçen,2015).Böylelikle Kur'an-ı Kerim-i Muhafaza Derneği'nin açılmasına bir adım atılmıştır. 1969'da Kur'an-ı Kerim-i Muhafaza Derneği'nin açılmasıyla aslında Nahda Teşkilatı'nın temeli atılmış olsa da bir dernek olarak açıldığı için ise Devlet Başkanı olan Burgiba'yı rahatsız etmemiştir. Ancak zamanla beraber İhvan Hareketinin fikirlerinin orada yeşerdiğini gören Burgiba bu derneği dağıtmıştır (Gökçen, 2015).Çünkü onları siyasal İslam Hareketi olarak düşünmüştür. Dernek kapatıldıktan sonra ismini Cemaat-i İslamiye Hareketi olarak değiştirerek varlığını sürdürecektir ve var olmaktan vazgeçmeyeceklerdi (Dursun, 2017).

Kur'an-ı Kerim'i Muhafaza Derneği kapatılınca Gannuşi, 1972'de Kırklar Toplantısı'nı yaparak daha fazla örgütsel bir yapı oluşturarak Cemaat-i İslamiye Hareketini kurmuştur (Erişim 3).İslami bir hareket olarak biraz daha siyasete önem vermek istiyorlardı. Böylelikle siyasette de güçlenerek İslam'ın ülkede uygulanmasına katkıda bulunmak

istiyorlardı. Bir taraftan insanları ahlaka, islama yönlendirerek köy köy gezip tebliğ yapıyorlar, bir taraftan da kendilerini örgütsel olarak güçlendirmeye çalışıyorlardı (Gökçen, 2015).Bunu hükümetin çok fazla tepkisini çekmeden gizlice yapmaya ve ülke genelinde yayılmaya çalışıyorlardı. Çünkü daha önce Kur'an-ı Kerim'i Muhafaza Derneği olarak tepki çektiği için dernek kapatılmıştı (El-Habib,2014: 18 akt.Gökçen, 2015).Öyle ki Burgiba'nın tüm laikleşme çabalarına rağmen başarılı olarak karanlık uykudan İslami bir uyanışa kapı açmayı başardılar. Hatta üniversiteler de bu çaba sonucu başarı elde ederek ilk defa İslamcılar, üniversitelerde faaliyet yapabilmek için sendikalaşmaya başladılar. 1980'de bazı terörsel faaliyetler sonucunda Tunus ile Libya'nın arasının açılması sonucu başlayan sıkı denetimler Cemaat-i İslamiye'nin de devlet üzerindeki hedeflerini ortaya çıkarmıştır (Gökçen, 2015).Ancak Burgiba, onları kapatmak yerine çok partili hayata geçmeyi öngörmüştür. Muhtemel ki Burgiba hem içeride hem dışarıda savaşmak istemediği için içeridekilerin desteğini almak istemiştir. Bundan dolayı da hareket, gizli faaliyetlerden kurtulup herkesin tanıyacağı şekle dönüşerek İtticah-ı İslam Hareketi'ne dönüşmüştür. Böylelikle Hareket, ülke genelinde daha rahat hareket edebilecekti.

İtticah-ı İslam Hareketi kurulmadan önce görmediği tepkiyi, kurulduktan sonra Burgiba'dan çok sert bir şekilde gördü. Öyleki 1981 seçimleri her ne kadar çok partili bir seçim olsa da tamamen Burgiba kontrolünde bir seçim olmuştu (Haddume, 2013: 140-141 akt. Gökçen, 2015).Hem dış hem iç siyasetle uğraşmamak adına Burgiba aslında ilmi siyaset yapmıştı. Hatta üniversitelerde İslamcı öğrenciler de buna tepki gösterdiler. Bunun üzerine birçok İslamcı tutuklanmıştı, üzerlerine baskılar kurulmuştu. Burgiba'nın ülkeyi iyi yönetemediğini düşünen Burgiba'nın Başbakanı Zeynelabidin bin Ali bir devrimle yönetime geldi (Erişim 4).İlk başlarda İtticah-ı İslam'a yumuşak davranan Bin Ali, daha sonraları çok sert tepkiler göstermiştir. İslamcılarını ülkesinde ortadan kaldırmak istiyordu. Hareket, yasal düzlemde de yok sayılıyordu (Sayın, 2019).Hareketin üyeleri tutuklanmaya başlayınca, 1989 yılında mücadelelerine devam edebilmek için Nahda Hareketi olarak isim değiştirerek varlığını sürdürmeye devam etti.

Nahda Hareketi, 1989 seçimlerinde başarı elde edince bu Bin Ali'nin hoşuna gitmedi ve oylarını düşük gösterdi. Nahda Hreketi hükümetin tavrından dolayı bu yeni hükümete Mücadele Hükümeti adını verdi. 1990 yılından itibaren ise hareket üzerine yeniden tutuklamalar başlatılarak bu dönemde meydana gelen Souika Hadisesinde asılsız

evrakları almak isteyen hareket üyeleri, yanlış anlaşılabilir olarak hükümeti yıkmaya teşebbüs ettiği şeklinde yorumlanmıştır (Gökçen, 2015). Bin Ali bu olayı her zaman hatırlatarak, halkın gözünde Nahda Hareketi'nin güveninin azalmasını sağlamaya çalışmıştır. Güçleri azalınca da hükümete karşı tehdit unsuru olmayacaklardı. Ancak mahkeme somut bir delil bulamadı. Birçoğu delil bulunmamasına rağmen hapse atıldı. 2008 yılında ise birçok temsilcisi hapisten çıkınca mücadeleler sonucunda 2011 yılına kadar güç kazanarak yurt dışındaki temsilcilerini de ülkeye getirterek ülke geneline hükmetmeye başlamışlardır (Ayhan, 2016).

Bu teşkilat bir grubun birlikteliği sonucu tarih sahnesine çıkmış olsada Râşid el-Ganûşî ve Abdu'l-Fettah Muru bu hareketle özdeşleşen ve döneme damga vuran isimler olmuşlardır (Erişim 2).

NAHDA'NIN ÖNEMLİ TEMSİLCİLERİ

1- Râşid el-GANNÛŞÎ

Râşid el-Harici el-Gannûşî, 1941'de Tunus'un güneyindeki Gabes vilayetine bağlı El-Hamme kentinde çiftçi bir ailenin çocuğu olarak dünya hayatına gözlerini açmıştır. Ganûşî dindar bir aile ortamı içerisinde yetişmiş olup dini bilgilere dayalı temeli ailesi tarafından atılmıştır. Çevresi ve ailesinden etkilenmesi sonucunda ileriki zamanlarda Tunus'un İslamî fikriyatını etkileyenlerden olmuştur (Gökçen, 2015). Gannûşî, 12 yaşına geldiğinde çiftlik ve hasat işlerinde yardım etmesi için babası tarafından okuldan alınmış olsa da o, okuma azminden vazgeçmemiştir. Bu azmi de onu fikir sahibi olan insanlardan biri haline getirmiştir.

Tunus'taki Zeytûne Üniversitesi'ne başlayan Gannuşî, Kahire'ye ziraat okumak için geçmiştir. Nitekim büyüdüğü topraklarda da tarım yapıldığı için böylelikle daha verimli ve kaliteli tarım ürünleri yetiştirebilecek olması da onu etkilemiş olmalıdır (Düzce, 2021). Ülkelerini fikri yönde etkileyip yön veren şahsiyetler gençlik yıllarından itibaren ülkesi için çabaladığı gibi Gannuşî'de ülkesi için çalışmış, çabalamaya başlamışlardır. Üniversite yıllarında Kahire'deki Tunus Büyükelçiliği Burgiba ve muhalefeti haline gelen ed- Düsturu'l Cedid Hareketi'nin temsilcisi Salih Yusuf arasındaki çekişmeden dolayı Mısır'a gitmesinden ötürü Tunuslu öğrencilerin Mısır'da bulunmasını yasakladı (Gökçen, 2015). Bundan dolayı Gannuşî Mısır'dan Suriye'ye felsefe okumaya gitmiştir. Gannuşî Mısır'da kaldığı süre içinde Mısır'da etkin bir güce sahip olan Müslüman Kardeşler'le

tanışmıştır ve bu da daha sonra Nahda'nın fikriyatını da oluştururken İhvan'ın fikirlerinden etkilenmesine neden olmuştur (Mansur, 5 Nisan 2015 akt. Gökçen, 2015). Her Hareket gibi Nahda'nın fikri yapısının oluşumunu kurucularının önceki yaşamları da etkili olmuştur. Gannuşi, Paris Sorbonne Üniversitesinde başladığı felsefe alanındaki doktora eğitimini 1968'de tamamlamıştır. Haddume'nin ifade ettiğine göre Raşid Gannuşi, İhvancı fikre doymuş, Zeytune'nin şeriatıyla beslenmiş, felsefi fikirlere hâkim ve hareketin her bir üyesiyle sürekli birebir iletişim kuran bir liderdir (Düzce, 2021). Görülmektedir ki Gannuşi büyüdüğü çevresi Tunus'taki ahaliden ve okuduğu yer olan Mısır'dan fikriyat olarak etkilenmiş olup sosyoloji okuyarak da toplumu kavrayıp ona göre insanlarla iletişim kurmuş ve başarılı olmuştur. Hatta o kadar ilişki kurardı ki, hareketin üyelerinin fikirlerini sahiplenirmiş gibi davranırdı. Nesil fark etmeksizin herkesle iletişim kurardı. Hareketin diğer liderleriyle de özel ilişkiler kurma da başarılı olmuştur. Bu yüzden şeyh denildiğinde akla ilk Gannuşi gelirdi. Bununla beraber öğrendiği ilimleri hayatına tatbik ederek ahlaki terbiyeyle boyanış vakarını ve hürmetini korurdu (Kavas, 2012). Belki de öğrendiği bu ilimler onu vakarlı kılmıştı. Tüm bu faktörler Gannuşi'nin hareketin idaresinde becerili olmasına katkıda bulunmuştur. İdaredeki becerisinde diğer liderlerden ayıran özelliği Gannuşi'nin ruh dinginliği ve karizmasıydı. Tarihte güç elde eden birçok insan gücünü kötüye kullanmış olsa da Gannuşi böyle yapmamıştır. Her zaman için, birlikten söz eder fakat aynı fikre sahip hareket üyeleri olmasını istemezdi. Çünkü fikir zenginliği hareketlere farklı bakış açısı kazandırır, onları daha güçlü kılar (Ez-Zavi, 201: 140 akt. Gökçen, 2015). 1965 yılında kazandığı başka bir bursla Türkiye ile birlikte bazı Balkan ülkelerini ve Almanya'yı gezmiştir. Bu gezi onu Arap milliyetçiliğinden tamamen uzaklaştırıp ümmetçiliği daha fazla benisetmiştir. 6 Gün Savaşlarının yaşanmasıyla beraber de Arap ülkelerinde de milliyetçilik fikrinin yerine ümmetçilik fikri öne çıkmıştır. Daha sonra Paris'e geçtiğinde orada Tebliğ Cemaati'yle tanıştı, fikir yapısı daha da zenginleşmiştir. Ailevi sebeplerden dolayı Tunus'a dönmek zorunda kaldı. 1968-69 yılları arasında Gannuşi; Sait Ramazan ve Muhammed Hamidullah'ın kurduğu ve Hasan El-Turabinin de üyesi olduğu Fransa Müslüman Öğrenciler Derneği'nin sekreterliğini yürüttü (Maktuf, 2013: 85 akt. Gökçen, 2015). 1969 yılında kendisi ile birlikte Abdulfettah Muru, Ahmide Neyfer, Habib El-Mekni ve Salik Kerker'in de içinde bulunduğu İslami Yöneliş Hareketini kurdu (Gökçen, 2015). Böylelikle günümüzdeki Nahda'nın ilk temellerini atmışlardır. Yayınladıkları El-

Marife dergisi ile Burgiba'yı eleştirip Kaddafi'ye destek vermişlerdir. Bu durumda Hükümetin tepkisine sebep oluyorlardı. Hatta dergi bu muhalif fikirlerinden dolayı kapatıldı ve Gannuşi 1981 yılında, 11 yıl hapis cezasına çarptırıldı. Gannuşi davası uğruna uzun bir zaman zor günler geçirecekti. 4 yıl sonra başkanlık affıyla dışarı çıktı (Gökçen, 2015). Bundan sonra üç defa (1987, 1991 ve 1998) ömür boyu hapse çarptırıldı. 11 Nisan 1989 yılında ülkeyi terk ederek Cezayir'e oradan Sudan ve İngiltere'ye gitmek zorunda kaldı. 21 yıl sürgün hayatında birçok yasaklara maruz kaldı. Yine de geri adım atmadı. Devrim sonrası 30 Ocak 2011'de Tunus'a döndü. 1980 yılında Londra'ya sürgün edilen Gannuşi 2011 yılında, Tunus'un 23 yıllık Cumhurbaşkanı Zeynel Abidin b. Ali'ye karşı başlatılan Yasemin Devrimi'nin ardından Tunus'a dönerek aktif siyasete başlamış ve Nahda Hareketi'nin genel başkanlığına seçilmiştir (Gökçen, 2015). Böylelikle Tunus'ta hâkimiyet elde etmiştir.

Gannûşî'ye ait bazı eserler:

- Kamusal Özgürlükler
- Kur'an ve Yaşam Arasında Kadın
- Laiklik ve Sivil Toplum
- Ortadoğuda Modernleşme
- Tunus İslâmî Hareket'in Deneyimi
- İslâmî Hareket ve Değişim Sorunu
- İslam Devletinde Vatandaşlık Hakları
- Filistin Sorununun Dönemeçleri ile Yolları

2- Abdu'l-Fettah el-MURU

1948 yılında başkent Tunus'ta doğdu. Sadıkiyye Medresesinde okuyan Muru, daha sonra oradan Hukuk Fakültesine geçti. Hukuk Fakültesinde okuması rahatlıkla haklı gerekçeleri öne sürerek savunmalar yapabilmesine katkı sağlamıştır. Aynı zamanda ikna kabiliyeti de oluşmuştur. Mezun olduktan sonra 1970'e kadar yargıç olarak görev yaptı. Daha sonra avukat oldu. 1960'lı yıllarda İslami hareketle tanıştı (Gökçen, 2015). Kur'an-ı Kerim'i Koruma Derneği'nin bir üyesiydi. Böylelikle aslında Nahda'nın tohumunu atmışlardı. Gannuşi ile bu dernekte tanışmış olup daha sonra Gannuşi ile Cemaat-ı İslamiye adlı yapılanma oluşturdular (Erişim 5). 1973'te Gannuşi ile beraber Muru, gizli örgüte üye

olmak suçundan tutuklandı. İlk tutuklamalarda 10 sene hapse çarptırıldı. 1983'te genel afla hapisten çıktı. Muru da Gannuşi gibi çileli bir hayata mahkûm bırakıldı. Ancak gurbeti daha kısa sürmüştür. Daha sonra İslami hareket ile Burgiba arasında krizin artmasından sonra Muru, önce Paris'e, oradan Almanya'ya geçti. Daha sonra Suudi Arabistan'a geçen Muru, Bin Ali'nin Burgiba'yı devirmesine kadar burada kaldı (Mansur, 29 Mart 2015 akt.Gökçen, 2015).Geri dönmesini bizzat Bin Ali kişisel olarak görüşerek kendisinden istedi. Böylelikle ülkesine geri dönmüş oldu. 1988 yılında Bin Ali, Muru'nun pasaportuna el koyarak ülkeden çıkmasını yasakladı. Bununla Bin Ali, Muru'yu kontrolü altında tutmayı hedeflemiştir. Bu yasak 2011 Tunus Devrimine kadar sürdü. Devrimden sonra Muru, kongre sonrasında hareketin başkan yardımcılığına ve seçimden sonra da Kurucu Meclis başkan yardımcılığına seçilmiştir (Gökçen, 2015). Her ne kadar eskiye nazaran güç elde etmiş olsalar da 5 Ağustos 2012'de Kayravan'da Hoşgörü ile alakalı verdiği bir konferansta bazı mutaasıp gruplar tarafından protesto edilmiştir. Daha sonra da 23 Ocak 2013'te Monastır'da bazı selefi gruplar tarafından darbedilmiştir. 2014 seçimlerinde Tunus ikinci bölgeden milletvekili olarak seçilen Muru, aynı zamanda meclis başkan yardımcılığını üstlendi. Muru'nun biri kız beş çocuğu bulunmaktadır (Erişim 5).

Raşid Gannuşi, Muru'yu şöyle tanımlamaktadır: "Bu asırda, Abdulfettah Muru gibi, böyle açık sözlü, fasih ve belagatli bir hatibe rastlamadım" Muru bu sözlere mütevazilik göstererek Gannuşi'nin güzel tasviri olduğuna dair yorumluyordu ve kendini asla bu makamda görmüyordu (Mansur, 5 Nisan 2015 akt.Gökçen, 2015).Son olarak Muru'yu kendi ağzından dinleyerek bu bölümü de bitireceğiz. "İlk vaazımı 16 yaşında Zeytune Camii'nde verdim. Bu vaazın konusu "Emr-i bir-Maruf Nehy Alal-Münker" idi. Genellikle Cuma namazı ile ikindi namazı arasında vaaz veriyordum. Bu hutbemi gittiğim her yerde okudum. En az yüz bin kişi muhatap olmuştur." Muru, Zeytune Camiinden sonra Hükümet konağı arkasında bulunan Yusuf Camii'nde hutbe vermeye başlamıştır. "Bu camiyle ilk tanışmam Zeytune Camii'ne namaza yetişmeye çalışırken Yusuf Camii'nden birinin onu namaza dört kişi olmaları için namaza çağırmasıyla oldu. Camiye girdiğimde baktım ki sadece imam, müezzin ve bir kişi daha vardı". Yusuf Camii, Tunus'ta birkaç Hanefi camiisinden biridir. "Cami, Türklerin hüküm sürdüğü Kasbah'da bulunduğu için Hanefi mezhebindeydi. Benim de Annem Türk olduğu için Hanefiydi. Babam ise Malikiydi. Namazdan sonra imam, yaklaşık bir saat o üç kişiye vaaz veriyordu.

Bir gün bana vaaz vermeme söyledi. Ben yapamayacağımı belirttim. Dedi ki: Bizde hutbe basit; dört erkândan oluşur: Hamdele, Salvele, Emir ve Nehiy" (Gökçen, 2015).Böylelikle de hem annesinin Türk ve Hanefi olduğunu hem de camilerde vaaz verdiğini görüyoruz. Hem Gannuşi hem de Muru, İslami kültürün olduğu bir çevrede büyümesinden dolayı, hayatlarının ileriki zamanlarında Tunus'ta İslam toplumunun uyanması için ne denli mücadele yaptığı görülmektedir.

Nahda'nın Fikri Yapısı

Nahda Teşkilatı, genel itibariyle, Arap dünyasındaki birçok İslami hareketin etkilendiği İhvan'dan etkilenmiştir. Nahda'nın fikirlerini, ' 'es-Siyase eş-Şer'iyye fi Terşid el-Hareke el-İslamiyye: en-Nahda Numuzecen'' ismiyle kitaplaştıran Haddumi, teşkilatın fikirlerinin öncelikli olarak imanın şartlarına dayandığını ve akıl-vahiy ilişkisiyle metot izlediği bildirilmiştir (Haddume, 2013: 152-175 akt.Gökçen,2015).Yine Hareketin liderlerinden olan Gannuşi İbn Teymiye'den etkilendiği için Hareket de İbn Teymiye'nin fikirleri etkisinde kalmıştır. Nahda'nın içindeki Selefi grup da onun düşüncelerini kaynak olarak kabul etmiştir (Erişim 5).

Nahda, Kur'an ve Sünnette belirtilen şekilde toplumsal hayatın düzenlenmesi taraftarıdır. Bölgede bulunan insanların çoğunlukla tabi olduğu Maliki Mezhebi'nin fikhına göre hareket eder. Zamanın ve mekanın durumuna göre içtihatlar da bulunur. Bunun yanında ılımlılık ve orta yolu tercih etmektedir (Düzce, 2021).Aynı zamanda fikhın ana konuları olan badat, muamelat, münakehat ve ukubatın müslümanların hayatını kapsadığı gibi Nahda Hareketi'nin de siyasi, ulusal, iktisadi, mali, örgütsel, şer'i, anayasal, iç ve dış ilişkileri gibi birçok yönleri İslam'a göre şekillenmesi hedefleriydi. Hareket, Kur'an'da ve sünnette kesin hükümleri olan durumları doğal olarak değiştiremez. Ancak her zaman içtihatlar açığa çıkararak yenilikçi tavırlar sergilemiştir. Son olarak ise barışçıl yollarla Tunus'ta hem İslam'ı dinç tutmaya çalışmış hem de siyasi olarak örgütlenerek bir güç olmaya çalışmıştır (Somuncuoğlu, 2015).

SONUÇ

Verdiğimiz tüm bu bilgilerden anlaşılacağı üzere Nahda Teşkilatı Zeytuni Medresesi öğrencileri Gannuşi ve Muru önderliğinde İslami fikirleri Tunus'ta ayakta tutabilmek için çeşitli zamanlarda çeşitli isimlerle anılarak varlıklarını sürdürmüşlerdir. Tarihsel olarak

bir çok sıkıntı yaşıyıp, bir çok kez hükümetler tarafından tutuklansalar da davalarından vazgeçmeyerek hedeflerine ulaşmışlardır (Çoban, 2009b: 43-47 akt.Gökçen, 2015).Fikirlerini genel olarak Mısır'daki İhvan Teşkilatı'ndan almışlardır. Aynı zamanda eğitim aldıkları bölümler ve şehirler de fikirlerini etkilemiştir. Tunus'ta Fransız sömürgesinden sonra körelen İslami fikirleri ayakta tutmaya çalışmışlardır.

KAYNAKÇA

- AYHAN, Veysel. "Tunus İsyanı: Arapların Devrim Ateşini Yakması". Ortadoğu Etütleri 3, sy. 2 (Temmuz 2016): 59-94.
- DURSUN, H. R. (2017). Tunus'ta Otoriter Yönetim ve İslamcı Hareketin Doğuşu: Burgiba Dönemi Üzerine Bir Değerlendirme (1956-1987). Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi, 4(1), 130-155.
- DÜZCE, Mesut. "İslam Ve Demokrasi: Raşid Gannuşi Örneği". Tasavvur / Tekirdağ İlahiyat Dergisi 7/2 (Aralık 2021), 1145-1176.
- GÖKÇEN, Ahmet, Bir sosyal Hareket Olarak Tunus'ta en- Nahda Hareketi ve 2011 Tunus Devrimi Üzerine Etkileri/Doktora Tezi,Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2015.
- Güneş, Kadir, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Mektep Yayınları, İstanbul, 2015.
- Kavas, A. (2016). Osmanlı Devleti'ni Kuzey Afrika'da Kalıcılaştıran Sefer: Tunus Savaşı (1574). Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 1(1), 1-42.
- ÖZKOÇ, Ö. (2016). Arap Dünyasında Demokratikleşme Süreçleri ve Siyasal İslam: Müslüman Kardeşler ve En-Nahda Hareketi Üzerine Bir Karşılaştırma. Mülkiye Dergisi, 40(1), 29-56.
- ÖZKOÇ, Ö. (2016). Arap Dünyasında Demokratikleşme Süreçleri ve Siyasal İslam: Müslüman Kardeşler ve En-Nahda Hareketi Üzerine Bir Karşılaştırma. Mülkiye Dergisi, 40(1), 29-56.
- SOMUNCUOĞLU, E. (2015). On Dokuzuncu Yüzyılda Nahda Hareketi: Modern Arap Düşüncesinin Oluşumu, Kapsamı ve Sınırları. Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi, 3(1), 103-120.
- SAYIN, Yusuf. "Arap Baharı Ve Tunus'un Yasemin Devrimi'ni Yeniden Anlamak". International Journal of Politics and Security 1, sy. 2 (Ekim 2019): 104-21.

ŞENSOY, A. A. (2019). Osmanlı Suriye’inde Arapçılığın Doğuşu: Sosyo-Ekonomik Değişim ve Siyasi Düşünce. Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi, 6(2), 231-236.

<https://doi.org/10.26513/tocd.644695>

ELEKTRONİK KAYNAKÇA

Erişim 1: http://tr.wikipedia.org/wiki/Yasemin_Devrimi

Erişim 2: http://tr.wikipedia.org/wiki/En-Nahda_Hareketi

Erişim 3: https://ar.wikipedia.org/wiki/ع_الفتاح_مورو

Erişim 4: https://ar.wikipedia.org/wiki/ع_ضّالْعَرِي

Erişim 5: https://ar.wikipedia.org/wiki/ع_الفتاح_مورو

Erişim 6: <https://doi.org/10.26513/tocd.309827>

Erişim 7: <https://doi.org/10.47424/tasavvur.972450>.